

стал бать революционером” він, обґрунтовуючи історичні корені самодержавства, підкреслює, що “самодержавний лад, це такий результат російської історії..., який ні ким не може бути знищений” [5, с. 86].

Політичні погляди великого російського історика В. О. Ключевського на самодержавство можна охарактеризувати як непослідовні. У цілому розуміючи приреченість царизму, він визнає історичну роль монарха в розвитку суспільства. Ці ідеї знайшли своє відображення в “Похвальномслові” Олександру III в день його поховання, де Ключевський відмічав миротворчий характер зовнішньої і мудрість внутрішньої політики царя, яка сприяла політичній стабілізації і громадянському миру в Росії. В. Ключевський прямо підкреслював, що “самодержавство потрібне нам поки що стихійна сила, яка своєю стихійністю може стримати інші стихійні сили, ще гірші” [6, с. 83].

Зі зміною політичної ситуації в Росії, зростанням революційного, національно-визвольного руху в палітрі охоронної ідеології царизму з’являються і ліберальні відтінки. Вони не торкаються суті монархізму, який освітлюється крізь призму історії з охоронної позиції.

Вказані тенденції найяскравіше виявили себе в ювілейних виданнях, присвячених 200-річчю Полтавської перемоги, 100-літньому ювілею війни 1812 року, 300-річчю дому Романових. Ці видання ставили своєю метою показати історичне значення для Росії династії Романових, представники якої перетворили її в могутню і сильну державу, велику державу [7].

Чималий вклад у розвиток цієї тези зробили історики та публіцисти дворянського напрямку російської історіографії в Україні. До них слід віднести перш за все вчених Д. І. Піхно, О. с. Вязітіна, М. Ф. Юзефовича, публіцистів “Киевлянина” В. Шульгіна, О. Волинця, О. Савенко, М. Тихомирова.

Основними принципами охоронної ідеології, загальними для Росії та України, безумовно, були ідеї “історичності”, “споконвічності” монархічного державного ладу в Росії. Підкреслювалась думка про неминучість виникнення та процвітання, велику роль правлячої потужної світової держави.

Список використаних джерел

1. Карамзин Н. М. Записка о древней и новой России в ее политическом и гражданском отношении / Николай Михайлович Карамзин. – СПб. : Летописец, 1914. – 133 с.
2. Циматули А. Право памяти / Александр Циматули // Звезда. – 1988. – № 4. – С. 72–96.
3. Соловьев с. М. История России с древнейших времен / Сергей Михайлович Соловьев. – М. : ООО Изд-во ЭКСМО, 2011. – 1024 с.
4. Иловайский Д. И. Краткие очерки русской истории / Дмитрий Иванович Иловайский. – М. : Университетская тип., 1912. – 388 с.
5. Тихомиров Л. А. Почему я перестал быть революционером / Лев Александрович Тихомиров. – СПб. : Паровая скоропечатня И. А. Богельман, 1896. – 96 с.
6. Ключевский В. О. Собрание сочинений : в 9-и т. / Владимир Осипович Ключевский. – М. : Мысль, 1990. – Т. 6. – 312 с.
7. Платонов с. Ф. Вопрос М. Ф. Романова в русской исторической литературе / Сергей Федорович Платонов. – СПб. : Тип. М. Волковича, 1912. – 18 с.

References

1. Karamzin N. M. Zapiska o drevnej i novoj Rossii v eio politicheskom i grazhdanskom otnoshenijah / Nikolaj Karamzin. –SPsb. : Letopisets, 1914. – 133 s.
2. Cimatuli A. Pravopamijti / A. Cimatuli // Zvezda. – 1988. – № 4. – S. 72–96.

3. Solov'jov S. M. Istorij Rossii s drevnejshih vremen / Sergej Mihajlovich Solov'jov. – М. : ООИзд–воEKSMO, 2011. – 1024 s.

4. Ilovajskij D. I. Kratkie очерки russkoj istorii / Dmitrij Ivanovich Ilovajskij. – М. : Universitetskaj tip., 1912. – 388 s.

5. Tihomirov L. A. Pochemy iperestal bujt' revoliucionerom / Lev Aleksandrovich Tihomirov. – SPsb. : Parovaj skoropechatij I. A. Bohelman, 1896. – 96 s.

6. Kljychevskij V. O. Sbranie sochinensjv 9–it. / Vladimir Osipovich Kljychevskij. – М. : Musl', 1990. – Т. 6. – 312 s.

7. Platonov S. F. Vopros M. F. Romanova v russkoj istoricheskoj literature / Sergej Fedorovich Platonov. – SPsb. : Tip. M. Volkovicha, 1912. – 18 s.

Гула Р. В., доктор исторических наук, профессор кафедры гуманитарных наук, Академия сухопутных войск им. гетмана П. Сагайдачного (Украина, Львов), gula-ruslan@mail.ru

Принцип историзма в развитии монархической идеологии XVIII–XX вв.

Проанализированы основные течения в развитии монархической идеологии в российской исторической науке XVIII–XX вв. Раскрыта содержательная сущность триады “православие–самодержавие–народность” во взглядах официальной историографии. Определен стагнационный характер монархической исторической науки в анализе принципа историзма. Методологической основой статьи стали универсальные принципы историзма и объективности.

Ключевые слова: монархизм, историческая наука, принцип историзма.

Gula R. V., Ph.D. in History, Associate Professor of Humanities, Army Academy named Hetman P. Sahajdachnoho (Ukraine, L'viv), gularuslan@mail.ru

The principle of historicism in the development of the monarchic ideology XVIII–XX centuries

Highlight the main trends in the development of the principle of historicism in the monarchic ideology in the Russian historical science XVIII–XX centuries. Disclosed the basic principles of monarchic ideology. Analyzed substantive nature of the triad of “Orthodoxy, Autocracy, Nationality” in the views of the official historiography. Concrete historical writings show features interpretation of the principle of historicism in the monarchic ideology. Defined stagnation monarchic character of historical science in the analysis of the principle of historicism. Methodological basis of Article steel universal principles of historicism and objectivity.

Keywords: monarchism, historical science, the principle of historicism.

* * *

УДК 930.1:94(477.8)

Гуменюк Т. І.

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, Івано–Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького (Україна, Івано–Франківськ), gumenjuk-tetjana@rambler.ru

ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЧЕНИХ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940–Х – КІНЕЦЬ 1980–Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ): СУЧАСНІ ІСТОРІОГРАФІЧНІ ОЦІНКИ

Проаналізовано сучасні українські дослідження історичних аспектів розвитку, становлення етнографічної науки у другій половині ХХ століття. Визначено стан історіографічної розробки теми, основні напрями досліджень етнічної історії, культури, побуту, народного мистецтва українського народу. Автор висвітлює теоретичні засади сучасних праць з історії української етнографії та вказала на перспективні напрями подальшого вивчення етнографічних досліджень вчених західних областей УРСР, наукових досягнень українських етнографів зазначеного періоду.

Ключові слова: радянський період, українська етнографічна наука, етнографічні дослідження, історіографія, традиційно–побутова культура.

Українська етнологічна наука за останні десятиліття заявила про своє утвердження, ідеологічне переосмислення, методологічне та теоретичне підсилення. Адже етнографія радянського часу моделювалась для реалізації антицивілізаційної, цинічної за своєю суттю імперської програми “злиття націй” у єдиний радянський народ. Під імперську ідеологію формувався науковий апарат гуманітарних наук, зокрема етнографії, як науки про

народ, його походження, традиційну культуру, побут, світогляд тощо. Прогресивність культури вбачалась лише у зв'язку з соціалістичною реальністю, комуністичними ідеалами, інтернаціоналізмом. Львівський вчений с. Павлюк справедливо відзначив, що з наукового обігу негласно вилучались такі поняття як “національний”, “нація”, “походження народу”, “національна історія”, “національна культура” тощо. Традиційна культура українців розглядалась не інакше як у контексті східнослов'янської, розуміючи російську і переважно на паралелях подібності [63, с. 45]. Тому сьогодні важливо з'ясувати сучасний стан, повноту і достовірність вивчення становища української етнографічної науки у другій половині ХХ ст., виявити недостатньо досліджені питання, розкрити системну основу конкретно-історичних праць. Саме у цьому й полягає мета статті.

Етнографічному дослідженню історії і культури українського народу були присвячені праці радянського періоду Ю. Гошка, Р. Кирчіва, Б. Попова, М. Моздира, с. Павлюка, Г. Горинь, М. Тиводара [22; 21; 35; 72; 56; 77]. Зокрема, Р. Кирчів зупинився на аналізі історіографії вивчення етнографічних особливостей, культури українців Карпат. Вчений розглянув дослідження с. Макарчука, Г. Маслової, К. Матейко, І. Гургули, М. Токар, А. Бодника, П. Жолтовського, П. Юрченка, В. Грабовецького, Ф. Стебля, Я. Ісаєвича, В. Ілька.

Розвиток, причини прогалин та здобутки української етнографічної науки в другій половині ХХ ст. дослідили Р. Кирчів, О. Франко, с. Павлюк, М. Глушко, І. Гілевич, М. Паньків, П. Арсенич [36; 64; 63; 17; 18; 15; 68; 3]. с. Павлюк відзначив, що політична підпорядкованість етнографії, зведення її до рівня ідеологічного обслуговування партійних доктрин, знівечила її наукові засади, суспільно-пізнавальне, громадсько-дидактичне, мобілізуюче завдання. І все ж у роки стагнації українські етнографи зуміли створити багату фактологічну базу, наповнити її новими унікальними даними з ділянки народно-традиційної культури і побуту, розкрити окремі явища української традиційності, опублікувавши основи для узагальнюючих теоретичних праць [64, с. 17]. Р. Кирчів підкреслив, що етнографічне вивчення всіляко спрямовувалося не на розкриття неповторної сутності українського народу, специфічних рис його етнічної індивідуальності, характеру психології, самотності традицій, побуту, культури, а на розмивання національної свідомості, нівеляцію національної гідності з позицій ефемерних доктрин інтернаціоналізації, переплання народів і націй у так звану нову історичну спільність – радянський народ [36, с. 26]. Більшість етнографічних досліджень, зауважив автор, не були допущені ще в процесі затвердженні і цензурних переглядів, деякі заборонялись уже у видавництвах; бували випадки, коли їх вилучали навіть з наукового обігу (видання підготовленої 1964 р. фундаментальної узагальнюючої праці “Українці” було заборонено розповсюджувати) [36, с. 27–28]. М. Глушко проаналізував наукові погляди українських вчених стосовно розвитку етнографічної науки в західних областях УРСР у другій половині ХХ століття. Автор зазначив, що лише 1950-ті рр. ХХ ст. можна вважати початком визначення етнографічних регіонів усієї України, наукових критеріїв їх дослідження тощо – час, коли народознавці розпочали

підготовку двотомної праці “Українці” [17, с. 180]. Надалі М. Глушко вважає, що у 1960–1970-х рр. українські вчені не опублікували спеціальних праць з порушеної проблематики, однак це зовсім не значить, що вона не цікавила їх. Навпаки, низка об'єктивних причин змушувала етнологів займатися, нехай і побіжно, окремими питаннями, безпосередньо пов'язаними із історико-етнографічним районуванням України [17, с. 184]. Наприкінці 1960–х рр. постав проект підготувати “Регіональний історико-етнографічний атлас України, Білорусії і Молдавії”, як складову частину загальносоюзного історико-етнографічного атласу. До збору польового фактичного матеріалу для реалізації проекту українські народознавці, зокрема і львівські, долучилися саме в 1970-х роках. М. Глушко з'ясував, що питання етнографічного районування українських етнічних земель особливо гостро постало перед українськими вченими при виконанні ними поточних і перспективних наукових завдань [17, с. 186–188].

Аналізу стану дослідження культури і побуту українського народу присвячені історіографічні розвідки П. Федаки, с. Макарчука [78; 46]. с. Макарчук відзначив працю Ю. Гошка “Громадський побут робітників Західної України” (1967 р.), в якій дослідник виявив широке поле суспільного життя, яке заслуговувало того, щоб стати предметом етнографічного вивчення. Хоч до цього те суспільне життя таким для етнографії не було. Ю. Гошко змалював умови виробничого побуту в промисловості, стан робітничих жител, громадське життя робітників, культурне дозвілля, методи організації робітників для захисту своїх економічних, соціальних інтересів та національних прав, описав ті форми громадського життя, які вже набрали традиційного характеру. Звичайно, з позицій сучасного дня можемо закинути досліднику намагання пояснити всі біди робітничого класу його соціальним поневоленням буржуазією, а можливість досягнення соціальної справедливості – лише через соціалістичну революцію під проводом комуністичної партії. Розуміємо, що то була данина режиму, владі, яка на офіційному рівні вимагала від науковців не тільки схвалення, але й обгрунтування ідей комунізму [46, с. 22–23]. Критично оцінюючи напрацювання українських етнографів у справі вивчення побуту і культури міського населення, у першу чергу робітництва, у 1950-х – 1960-х рр. ХХ ст., с. Макарчук відзначив новаторський характер студій, що був викликаний глибокими трансформаціями українського суспільства, у якому зайняте у промисловості населення кількісно стало переважати над сільським і в якому нові виробничі стосунки перетворювались у невідомі до того побутові реалії [46, с. 28].

Вивченню змісту етнографічно-історичних досліджень про Гуцульщину у другій половині ХХ ст. присвячені праці І. Дмитрук [25; 26]. Історичні дослідження вченими етнічної історії, традиційно-побутової культури окремих районів західних областей УРСР проаналізував с. Макарчук [47]. Науковець з'ясував, що підхід до студій над культурою і побутом українців, насамперед, за окремими районами і підрайонами, залишався чи не провідним в етнологічній науці і в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Під історико-етнографічним оглядом праці про Волинь писали М. Крикун, М. Ковальський, В. Горленко, А. Данилюк,

Р. Радович, Л. Чайківська та інші. Полісся досліджували М. Козакевич, В. Горленко, А. Данилюк, багато учасників польових експедицій, що діяли за програмами пост-чорнобильського вивчення району. Серед них М. Глушко, Р. Радович, Р. Сілецький, О. Сапеляк, К. Кутельмах, М. Гладкий, І. Несен та інші. За результатами експедицій видано три томи збірників наукових статей “Полісся України”. Так само, за результатами вивчення карпатських етнографічних районів створено низку колективних праць “Бойківщина”, “Гуцульщина”, двотомовий збірник статей “Лемківщина” [47, с. 528].

Історіографію етнографічного дослідження Гуцульщини дослідив П. Арсенич [6; 7]. Вчений відзначив, що в кінці 1980-х рр. з’явилися монографії і статті про окремі види народного мистецтва українців карпатського регіону. Найбільш поширеному на Гуцульщині виду мистецтва – різьбі по дереву та його відомим майстрам присвятили свої праці А. Будзан, В. Бабій, М. Бірюков, Т. Бушина, М. Грегиняк, Р. Захарчук–Чугай, М. Клапчук, О. Соломченко та ін. [7, с. 20].

Слід відзначити внесок у розвиток української етнографічної науки с. Павлюка [65; 66]. Науковець дослідив цілий ряд засадничих питань генезису традиційно-звичаєвого комплексу, співвіднесеності українського етнічного матеріалу у загальнослов’янському контексті. Р. Захарчук–Чугай, В. Яблонська розглянули наукову діяльність с. Павлюка [34; 74].

Історію традиційної культури Прикарпаття досліджував М. Паньків [67; 69; 70; 71]. О. Дрогобицька проаналізувала публікації етнографа, присвячені дослідженню побуту покутян і трансформації традиційної культури Прикарпаття, відзначила велику роль М. Паньківа в розбудові мережі музейних установ на території Івано–Франківської області [27]. Автор констатувала, що роки наполегливої праці на ниві етнографії та музеєзнавства не пройшли даремно. У 1989 р. в Інституті фольклору та етнографії Білоруської АН (м. Мінськ) М. Паньків захистив кандидатську дисертацію на тему “Сім’я і сімейний побут на Покутті (друга половина XIX – 70-ті роки XX ст.)” [27, с. 112].

Внесок у розвиток української етнографічної науки прикарпатським науковцем П. Арсеничем [1; 2; 4; 5; 8; 9] висвітлили В. Горовий, Б. Якимович, В. Біленчук, с. Гвоздевич, А. Данилюк [20; 81; 10; 12; 23].

Історію пастівництва в Українських Карпатах другої половини XIX – середини XX ст. дослідив закарпатський етнолог М. Тиводар [75; 76]. М. Вегеш підкреслив, що на протязі 1960–90-х рр. М. Тиводар опублікував десятки праць, на сторінках яких піднімалися ті чи інші важливі проблеми карпатського скотарства. Це, зокрема: “Весняні скотарські свята, обряди та вірування населення Українських Карпат (друга половина XIX – середина 40-х років XX ст.)”, “Господарство і матеріальна культура населення гірських районів Закарпаття”, “Давній одяг карпатських пастухів”, “Залишки великої сім’ї на Закарпатті”, “Історичні та господарсько-культурні передумови формування традиційного скотарства в Українських Карпатах з найдавніших часів до початків їх колонізації на “волоському праві” [11, с. 302–303].

Етнічні процеси, історію західноукраїнських земель XIX–XX ст., писемні джерела історії України дослід-

див с. Макаруч [48; 49; 50; 51; 52; 53]. Наукові інтереси с. Макаруча розглянули Р. Сілецький, І. Закревська, В. Оліярник [73; 33; 60].

Етнографічну діяльність Л. Сухої (з 1944 року по 1971 рр. працювала науковим співробітником Державного музею етнографії та художніх промислів АН УРСР у м. Львові) розглянув с. Глистюк [16]. Автор вказав, що Л. Суха була автором наукових, науково-популярних праць і статей, колективних праць з питань українського народного і декоративно-ужиткового мистецтва. Її перу належать праці та публікації: “Художні металеві вироби українців Східних Карпат” (К., 1956 р.), “Народна писанка”, “Нариси з історії українського народного декоративно-ужиткового мистецтва” (Львів, 1969), “Писанка. Хатні прикраси”. Державний музей етнографії та художніх промислів (К., 1976), “Художня обробка металу” Гуцульщина (К., 1987) та ін. [16].

Наукову діяльність етнографа Г. Горинь дослідила О. Никорак [57; 58]. Автор відзначила, що любов до традиційної культури привела її 1972 р. до наукової установи – Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР (нині – Інститут народознавства НАН України). Г. Горинь цікавили відомості про осередки шкіряних промислів, інформація про майстрів, їхні вироби, термінологічну лексику та виробничі взаємини. Результатом плідної та багатогранної дослідницької роботи стала дисертація на тему: “Шкіряні промисли України (друга половина XIX – поч. XX ст.)”, яку Г. Горинь успішно захистила в Мінську 1984 року. У цій праці дослідниця вперше ретельно дослідила історію, основні види шкіряних промислів України, технологічні процеси та знаряддя праці, їх функціональну суть, естетичну і художню цінність [57, с. 411].

Львівський етнограф А. Данилюк займається дослідженням пам’яток української народної архітектури та побуту, описав ряд своїх експедицій в західні області УРСР [24]. У 1986–1988 рр. наукові експедиції Музею народної архітектури та побуту у Львові виявили на Гуцульщині багато цікавих зразків народного будівництва і побуту минулого [24, с. 103]. А. Данилюк проаналізував діяльність етнографів І. Прокопів, Г. Дем’яна. Науковий доробок А. Данилюка проаналізувала Л. Мірошніченко [54].

І. Гілевич описав дослідницьку діяльність народознавця М. Козакевича, котрий із 1944 р. розпочав свою діяльність в Етнографічному музеї (згодом Етнографічний музей Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР) [14]. М. Козакевич дослідив традиційну архітектуру українців Волині і Полісся. Дисертаційна робота М. Козакевича була першою спробою комплексного дослідження розвитку селянського житла на Поліссі України у другій половині XIX – 1950-их рр. XX століття. М. Козакевич провів класифікацію поселень, садіб і житла та з’ясував шляхи їхньої еволюції [14, с. 220]. Традиційну архітектуру українців М. Козакевич досліджував і в рамках підготовки “Атласу матеріальної культури українського народу” (колективна монографія над якою працював з 1948 р.) [14, с. 226].

Внесок у розвиток етнографічної науки в другій половині XX ст. зробили Г. Кожоляно та Я. Кожоляно [39; 40; 43; 41; 42]. Завдяки працям буковинських етно-

графів показано еволюцію основних елементів матеріальної культури, формування етнічного складу населення Північної Буковини, народну агротехніку, традиційне житло та народний костюм. Ю. Шестаков, У. Пирог висвітлили стан та напрями етнографічних досліджень Буковини у другій половині ХХ ст., діяльність Г. Кожолянка [79; 80]. Автори з'ясували що Г. Кожолянка охарактеризував типи жител історичних епох на основі археологічних та етнографічних матеріалів, завдяки його праці вперше у комплексі вивчено основні елементи й об'єкти матеріальної та духовної культури. Під час своїх експедицій Г. Кожолянка збирав матеріали про народне житло: "Народное жилище украинского населения Буковины конца XIX–нач. XX ст." (1982), "Декоративное оформление сельского жилища Северной Буковины I пол. XX ст." (1984), "Типы традиционного сельского житла Північної Буковини XIX – I пол. XX століття" (1986) [80].

Етнографічну діяльність українського мистецтвознавця П. Жолтовського [28; 30; 31; 32] висвітлили В. Овсійчук, Є. Ковальчук, В. Яблонська, З. Лильо-Откович, М. Откович, М. Моздир, І. Тарасенко, О. Савчук [59; 37; 38; 62; 44; 61; 55; 45; 29]. П. Жолтовський переїхав до Львова у 1946 р., де він прожив решту свого життя. Працював у місцевому музеї художньої промисловості (пізніше – Музей етнографії та художнього промислу АН УРСР), у Львівському інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського АН України. Його наукові інтереси були неподільно пов'язані з музейництвом, колекційно-експедиційною роботою. Етнографічне дослідження П. Жолтовським південно-східної частини Рівненщини проаналізував І. Гілевич [13]. Автор відзначив, що найбільший внесок у вивчення Полісся у 1944 – на початку 1960-х рр. ХХ ст. зробили співробітники тогочасних провідних наукових установ УРСР відповідного профілю – відділу етнографії ІМФЕ АН УРСР й Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР. У 1952 р. колектив Музею у рамках виконання планової теми "Етнографічне вивчення Українського Полісся" розпочав польові дослідження сучасної культури і побуту населення цього регіону. Перша експедиція у складі М. Козакевича та П. Жолтовського у 1952 р. відвідала Рокитнянський (села Глинне, Дроздин, Старе Село), Висоцький (села Озера, Шахи, Удрицьк), Сарненський (село Ремчиці) і Зарічянський (села Залізняця, Кухотська Воля, Борове) райони Рівненської області [13, с. 122].

Таким чином, історіографічний аналіз показав, що після 1991 р. висвітлення розвитку української етнографічної науки другої половини ХХ ст. вступило в якісно новий етап Вітчизняними науковцями зроблено вагомий внесок у дослідження становлення української етнографії західних областей УРСР. В цілому створено цілісне бачення функціонування етнографічної науки в тогочасній суспільно-політичній ситуації. Однак низка питань залишається малодослідженою, а саме: критичне осмислення та виділення спеціалізованої тематики по історичних періодах, структурований аналіз наукової спадщини українських етнографів другої половини 1940-х – кінця 1980-х рр. ХХ століття.

Список використаних джерел

1. Арсенич П. Деякі риси сучасного гуцульського весілля

/ П. Арсенич // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Л., 1968. – С. 190–192.

2. Арсенич П. Дослідник Гуцульщини: [про етнографа В. Шухевича] / П. Арсенич // Народна творчість та етнографія. – 1970. – № 5. – С. 58–61.

3. Арсенич П. Дослідники та краєзнавці Гуцульщини: довідник / П. Арсенич, І. Пелипейко. – Косів : Писаний Камінь, 2002. – 280 с.

4. Арсенич П. Етнографічна діяльність на Гуцульщині народних учителів на початку ХХ століття / П. Арсенич // Культура та побут населення Українських Карпат. – Ужгород, 1972. – С. 210–212.

5. Арсенич П. З фольклорно-етнографічної діяльності І. Я. Франка на Гуцульщині / П. Арсенич // Народна творчість та етнографія. – 1981. – № 4. – С. 46–51.

6. Арсенич П. Історико-етнографічне вивчення Гуцульщини в 30–80-х роках ХХ ст. / П. Арсенич // Історіографічні дослідження в Українській РСР. – К., 1972. – Вип. 5. – С. 106–114.

7. Арсенич П. І. Історіографія етнографічного дослідження Гуцульщини / П. І. Арсенич // Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження / [відп. ред. Ю. Г. Гошко]. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 10–22.

8. Арсенич П. Народне мистецтво Гуцульщини у збірках музеїв України / П. Арсенич // Тези доповідей науково-практичної конференції "Реставрація, консервація, атрибуція пам'яток мистецтва на Україні". – Кам'янець-Подільський, 1989. – С. 96–97.

9. Арсенич П. Свята на Косівщині / П. Арсенич // Народна творчість та етнографія. – 1967. – № 6. – С. 52.

10. Біленчук В. Дослідник Гуцульщини: [до 65-річчя від дня народж. та 40-літньої праці історика і культур.-громад. діяча Петра Арсенича] / В. Біленчук, В. Гаюк // Гуцулія [Чикаго]. – 2000. – Ч. 123–126. – С. 29–31.

11. Вегеш М. М. Історичні дослідження: Українська історична наука в портретах ХІХ–ХХ ст. / М. М. Вегеш. – Ужгород, 2001. – Т. VI. – 425 с.

12. Гвоздевич с. Невтомний трудівник на ниві українознавства / с. Гвоздевич // Народознавчі Зошити. – 2004. – № 1–2. – С. 215–216.

13. Гілевич І. Експедиційне дослідження Полісся в повоєнний період (1944 – поч. 1960-х рр.) / І. Гілевич // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету : зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 9. – С. 116–128.

14. Гілевич І. Мустафа Козакевич – дослідник традиційної архітектури українців Полісся та Волині / І. Гілевич // Народознавчі зошити. Науковий журнал. – Львів, 2008. – Ч. 3–4. – С. 215–227.

15. Гілевич І. Українська етнографічна наука у першому повоєнному десятилітті та польові дослідження Полісся / І. Гілевич // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. Серія історична. – 2008. – Вип. 43. – С. 34–53.

16. Глистюк с. Пам'яті Любові Сухой / с. Глистюк // Жовтень. – 1989. – № 3 (533). – С. 134.

17. Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століть) / М. Глушко // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. Серія історична. – 2009. – Вип. 44. – С. 179–214.

18. Глушко М. Історико-етнографічна Волинь: локалізація, межі: За матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст. / М. Глушко // Українська історична наука на шляху творчого поступу. В 3 т. / (3-й Міжнар. наук. конгрес укр. істориків, 17–19 травня 2006 р.). – Луцьк, 2007. – Т. 1. : Доповіді та повідомлення. – С. 111–119.

19. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини: сучасний стан / М. Глушко // Карпати. Людина. Етнос. Цивілізація. – 2009. – № 1. – С. 8–17.

20. Горювий В. Дослідницькі здобутки етнографа і краєзнавця Прикарпаття (П. І. Арсенич) / В. Горювий // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 1–2. – С. 64–65.

21. Гошко Ю. Г. Історіографія етнографічного дослідження Українських Карпат / Ю. Г. Гошко // Украинские Карпаты. Культура / [Болтарович З. Е., Голубец О. М., Гошко Ю. Г. и др.]. – Киев : Наук. думка, 1989. – С. 17–20.

22. Гошко Ю. Г. Некоторые вопросы современного этнографического исследования украинского населения Карпат / Ю. Г. Гошко, Р. Ф. Кирчив // ТД ОИ ИЭ. – М., 1974. – С. 14–16.

23. Данилюк А. Слово про побратима: [до 70-річчя від дня народження П. Арсенича] / А. Данилюк // Берегиня. – 2004. – № 1. – С. 90–92.

24. Данилюк А. Шляхами України. Етнографічний нарис / А. Данилюк. – Львів : Світ, 2003. – 256 с.
25. Дмитрук І. Ф. Гуцульщина в етнографічних дослідженнях кінця XIX – початку XXI ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05 “Етнологія” / І. Ф. Дмитрук. – Івано-Франківськ, 2009. – 24 с.
26. Дмитрук І. Звичаї та вірування гуцулів в українській етнографічній науці другої половини XIX–XX ст. / І. Дмитрук // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2006/2007. – № 12–13. – С. 430–437.
27. Дрогобицька О. На сторожі традиційної культури Прикарпаття (до 70-річчя від дня народження Михайла Паньківця) / О. Дрогобицька // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 4. – С. 110–115.
28. Жолтовський П. М. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва / П. М. Жолтовський. – К., 1969. – 190 с.
29. Жолтовський Павло. Вибрані праці : у 3 т. / Павло Жолтовський ; голова ред. кол. О. О. Савчук. – Харків : Видавець Савчук О., 2013. – Харків, 2013. – Т. I: Umbra vitae: Спогади. Листування. Додатки. – 608 с.
30. Жолтовський П. М. Орнаментация народних металевих виробів Гуцульщини / П. М. Жолтовський // Народна творчість та етнографія. – 1966. – Книга друга. Квітень–червень. – С. 75–92.
31. Жолтовський П. М. Український живопис XVII–XVIII століть / П. М. Жолтовський. – К. : Наукова думка, 1978. – 327 с.
32. Жолтовський П. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. : монографія / [ред. : Запаско Я. П. ; АН УРСР, Музей етнографії та худ. промислу] / П. Жолтовський, Я. Запаско. – К. : Наукова думка, 1983. – 178 с.
33. Закревська І. Історик Степан Макарчук / І. Закревська, О. Пашук // Гошанське Погориння: давнина і сучасність. – Рівне, 2002. – С. 114–116.
34. Захарчук-Чугай Р. Степан Павлюк і питання дослідження народного декоративного мистецтва / Р. Захарчук-Чугай // Українська культура: з нових досліджень. Збірник наук. статей на пошану Степана Петровича Павлюка з нагоди його 60-ліття. – Л., 2007. – С. 30–34.
35. Кирчів Р. Ф. Етнографічне дослідження Бойківщини / Р. Ф. Кирчів. – Київ : Наук. думка, 1978. – 173 с.
36. Кирчів Р. Становлення і розвиток української етнографії / Р. Кирчів, О. Франко // Етнографія України : навч. посібн. / [за ред. проф. с. А. Макарчука]. – вид. 2-ге, перероб. і допов. – Львів : Світ, 2004. – С. 3–31.
37. Ковальчук Є. Музейні експедиції Павла Жолтовського по Волині / Є. Ковальчук // “Минуле майбутньому”. Роль польського і українського музейництва в збереженні і документуванні культурної спадщини пограниччя. Матеріали конференції / [Наук. ред. П. Кондратюк]. – Zamosc 2006/2007. – Т. IV. – С. 253–260.
38. Ковальчук Є. Павло Жолтовський і експедиції Волинського краєзнавчого музею / Є. Ковальчук // Народознавчі зошити. – Л., 1995. – Зошит 5 (вересень–жовтень). – С. 273–274.
39. Кожоляно Г. Етнографія Буковини. Проблеми, методи, методологія / Г. Кожоляно // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології : зб. наук. праць. – Чернівці, 2000. – Т. 2. – С. 100–111.
40. Кожоляно Г. К., Кожоляно Я. І. Зміни в матеріальній культурі сільського населення Радянської Буковини (40–80-і рр. XX ст.) / Чернівець. держ. ун-т. / Г. К. Кожоляно, Я. І. Кожоляно. – Чернівці, 1988. – 121 с.
41. Кожоляно Я. І. Народная одежда населения Северной Буковины (вторая половина XIX – 40-е гг. XX вв.) : автореф. дисс. ... канд. ист. наук / АН БССР. Ин-т искусствоведения, этнографии и фольклора / Я. И. Кожоляно. – Минск, 1988. – 21 с.
42. Кожоляно Я. І. Проблема складывания этнической группы украинцев-гуцулов Карпатской зоны Северной Буковины / Я. И. Кожоляно // Этнические и этнографические группы в СССР и их роль в современных этнокультурных процессах. – Уфа, 1989. – С. 49–51.
43. Кожоляно Г. К. Типи планування традиційного селянського житла українців Північної Буковини / Г. К. Кожоляно // Народна творчість та етнографія. – 1989. – № 3. – С. 20–25.
44. Лильо-Откович З. Спогади про Павла Жолтовського / З. Лильо-Откович // Бюлетень Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України. – Львів, 2008. – № 1 (10). – С. 230–231.
45. Листування Павла Жолтовського / [Упоряд. Інна Тарасенко]. – Київ, 2012. – 186 с.
46. Макарчук С. Етнографічне дослідження побуту робітників України в 50–60-і рр. XX ст. / С. Макарчук // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2012. – Вип. 47. – С. 17–29.
47. Макарчук С. А. Етнографічні райони України: до історіографії дослідження / С. А. Макарчук // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 21/2012. – С. 525–534.
48. Макарчук С. А. Этносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма / С. А. Макарчук. – Львов, 1983. – 256 с.
49. Макарчук С. А. Нові риси в побуті робітників Прикарпаття / С. А. Макарчук // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – Київ, 1962. – Вип. VII–VIII. – С. 3–20.
50. Макарчук С. А. Рабочая семья на украинском Прикарпатье / С. А. Макарчук // Этнографическое изучение быта рабочих. – М., 1968. – С. 79–95.
51. Макарчук С. А. Соціально-економічне становище робітничого класу Прикарпаття в 20-х–30-х роках XX ст. / С. А. Макарчук // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1974. – Вип. 10. – С. 79–91.
52. Макарчук С. А. Формирование культурно-бытовых традиций западноукраинского рабочего класса при капитализме / С. А. Макарчук, Ю. Г. Гошко // Материалы сессии АН СССР, новейшие исследования 1964 г. Тезисы докладов. – Баку, 1965. – С. 221–223.
53. Макарчук С. А. Шлюб і весілля робітників Прикарпаття / С. А. Макарчук // НТЕ. – 1962. – № 3. – С. 96–102.
54. Мірошниченко Л. А. Г. Данилюк – дослідник народного будівництва Волині / Л. Мірошниченко // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народна культура – шлях до себе : матеріали Волин. обл. наук.-етнограф. конф. – Луцьк, 2003. – Вип. 11. – С. 50–52.
55. Моздир М. До портрету Павла Жолтовського / М. Моздир // Бюлетень Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України. – Львів, 2008. – № 1 (10). – С. 232–235.
56. Моздир М. І. У пошуках матеріалів традиційної культури / М. І. Моздир, С. П. Павлюк, Г. Й. Горинь // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 2. – С. 67–70.
57. Никорак О. Високе поклонання вченої Ганни Горинь / О. Никорак // Народознавчі зошити. – 2008. – № 3–4. – С. 409–421.
58. Никорак О. Світлий пам’яті вченого-етнолога сучасності Ганни Горинь / О. Никорак // Народна творчість та етнографія. – 2007. – № 3. – С. 112–115.
59. Овсійчук В. Павло Жолтовський як дослідник українського іконопису XVII–XVIII ст. / В. Овсійчук // Народознавчі зошити. – 1995. – № 5. – С. 268–270.
60. Олійник В. Заслужені професори-історики Львівського національного університету ім. Івана Франка: Костянтин Кондратюк, Микола Крикун, Степан Макарчук / В. Олійник // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [за заг. ред. проф. І. С. Зуляка]. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – Вип. 3. – С. 178–188.
61. Откович М. Незабутній / М. Откович // Бюлетень Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України. – Львів, 2008. – № 1 (10). – С. 231–232.
62. Павло Миколайович Жолтовський: Бібліографічний покажчик / [уклад. В. М. Яблонська ; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського, Львівське відділення]. – Львів, 1984. – 27 с.
63. Павлюк С. Вимогливий науковий перегляд етнологічної теоретичної спадщини радянської епохи / С. Павлюк // Українська культура: з нових досліджень. Збірник наук. статей на пошану Степана Петровича Павлюка з нагоди його 60-ліття. – Львів, 2007. – С. 44–60.
64. Павлюк С. Етнографічна наука в Україні: стан і перспективи / С. Павлюк // Матеріали до української етнології : матер. конфер., наук. та польов. етнолог. досліджень / [Г. Скрипник відп. ред.]. – К. : ІМФЕ НАН України, 1995. – Вип. 1 (4). – С. 15–20.
65. Павлюк С. П. Етнографічні аспекти традиційної технології обробітку ґрунту на Україні / С. П. Павлюк // Народна творчість та етнографія. – 1989. – № 6. – С. 26.
66. Павлюк С. П. Народна агротехніка українців Карпат другої половини XIX – початку XX ст. / С. П. Павлюк. – К. : Наук. думка, 1986. – 172 с.
67. Паньків М. І. Деякі форми сусідської та родинної взаємодопомоги [на Покутті в XIX ст.] / М. І. Паньків // Народна твор-

чість та етнографія. – 1987. – № 3. – С. 50–52.

68. Паньків М. З історії етнографічних досліджень краю / М. Паньків // Галицька земля: історія та сучасність. – Івано-Франківськ, 1998. – С. 72–77.

69. Паньків М. Зміни в структурі сім'ї на Покутті в роки окупації фашистською Німеччиною 1941–1944 рр. / М. Паньків // Методичні рекомендації на допомогу краєзнавцям. – Івано-Франківськ, 1985. – С. 9–11.

70. Паньків М. І. Одна з форм родини на Покутті: етногр. нарис / М. І. Паньків // Народна творчість та етнографія. – 1985. – № 5. – С. 62–64.

71. Паньків М. Покуття. Етнографічний нарис / М. Паньків // Жовтень. – 1987. – № 2. – С. 102–105.

72. Попов Б. В. Історичні форми етнічної самосвідомості і соціально-педагогічний потенціал етнографії / Б. В. Попов // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 2. – С. 5–11.

73. Сілезький Р. Бібліографія праць Степана Макарчука / Р. Сілезький // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 1999. – Вип. 34. – С. 21–34.

74. Степан Петрович Павлюк (до 50-річчя від дня народження): Бібліографічний покажчик / [уклад. В. М. Яблонська; вступ. ст. Р. Кирчів; наук. ред. Р. М. Яцків; Інститут народознавства НАН України]. – Львів, 1998. – 22 с.

75. Тиводар М. П. Народні традиції в полонинском пастушестве українцев Раховщини / М. П. Тиводар // Карпатский сборник. – М., 1972. – Вип. 1. – С. 20–27.

76. Тиводар М. П. Особливості пастівництва у населення західних районів Закарпаття у XVIII – першій половині XX ст. / М. П. Тиводар // Культура и быт населения украинских Карпат. – Ужгород, 1972. – С. 14–15.

77. Тиводар М. П. Проблеми етнографії Закарпаття в працях радянських дослідників / М. П. Тиводар // Закарпаття: минуле і сучасне. Збірник / [відп. ред. М. В. Троян, рец. В. І. Худанич]. – Ужгород: УжДУ, 1986. – С. 210–217.

78. Федака П. До історіографії етнографічного вивчення народного будівництва Закарпаття / П. Федака // Матеріали до української етнології. Збірник наукових праць. – К., 2008. – Вип. 7 (10). – С. 124–133.

79. Шестаков Ю. Етнографічні дослідження Буковини 60-х – початку 90-х р. XX ст. / Ю. Шестаков, У. Пирог // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: збірник наукових праць / Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, кафедра етнології, античної та середньовічної історії ЧНУ. – Чернівці: Прут, 2003. – Т. 1 (15). – С. 213–221.

80. Шестаков Ю. Г. К. Кожоляно – дослідник етнографії Буковини / Ю. Шестаков, У. Пирог // Буковинський історико-етногр. вісник. – 2003. – Вип. 5. – С. 166–170.

81. Якимович Б. Син карпатського краю / Б. Якимович // Дзвін. – 1994. – № 5. – С. 158–159.

References

1. Arsenych P. Dejaki rysy suchasnogo gucul's'kogo vesillja / P. Arsenych // Materialy drugoi' Podil's'koi' istoryko-krajeznavchoi' konferencii'. – L., 1968. – S. 190–192.

2. Arsenych P. Doslidnyk Gucul's'hyny: [pro etnografa V. Shuhevycha] / P. Arsenych // Narodna tvorchist' ta etnografija. – 1970. – № 5. – S. 58–61.

3. Arsenych P. Doslidnyky ta krajeznavci Gucul's'hyny: dovidnyk / P. Arsenych, I. Pelypejko. – Kosiv: Pysanyj Kamin', 2002. – 280 s.

4. Arsenych P. Etnografichna dijalt'nist' na Gucul's'hyni narodnyh uchyteliv na pochatku XX stolittja / P. Arsenych // Kul'tura ta pobut naseleennja Ukrai'ns'kyh Karpat. – Uzhgorod, 1972. – S. 210–212.

5. Arsenych P. Z fol'klorno-etnografichnoi' dijalt'nosti I. Ja. Franka na Gucul's'hyni / P. Arsenych // Narodna tvorchist' ta etnografija. – 1981. – № 4. – S. 46–51.

6. Arsenych P. Istoryko-etnografichne vyvchennja Gucul's'hyny v 30–80-h rokah HHI st. / P. Arsenych // Istoryografichni doslidzhennja v Ukrai'ns'kij RSR. – K., 1972. – Vyp. 5. – S. 106–114.

7. Arsenych P. I. Istoryografija etnografichnogo doslidzhennja Gucul's'hyny / P. I. Arsenych // Gucul's'hyna. Istoryko-etnografichne doslidzhennja / [Vidp. red. Ju. G. Goshko]. – K.: Naukova dumka, 1987. – S. 10–22.

8. Arsenych P. Narodne mystectvo Gucul's'hyny u zbirkah muzei'v Ukrai'ny / P. Arsenych // Tezy dopovidej naukovopraktychnoi' konferencii' "Restavracija, konservacija, atrybucija pam'jatok mystectva na Ukrai'ni". – Kam'janec'–Podil's'kyj, 1989. –

S. 96–97.

9. Arsenych P. Svjata na Kosivshhyni / P. Arsenych // Narodna tvorchist' ta etnografija. – 1967. – № 6. – S. 52.

10. Bilenchuk V. Doslidnyk Gucul's'hyny: [do 65-ricchja vid dnja narodzh. ta 40-litn'oi' praci istoryka i kul'tur.–gromad. dijacha Petra Arsenycha] / V. Bilenchuk, V. Gajuk // Guculija [Chytago]. – 2000. – Ch. 123–126. – S. 29–31.

11. Vegesh M. M. Istorychni doslidzhennja: Ukrai'ns'ka istorychna nauka v portretah XIX–XX st. / M. M. Vegesh. – Uzhgorod, 2001. – T. VI. – 425 s.

12. Gvozdevych S. Nevtomnyj trudivnyk na nyvi ukrai'noznavstva / S. Gvozdevych // Narodoznavchi Zoshyty. – 2004. – № 1–2. – S. 215–216.

13. Gilevych I. Ekspedycijne doslidzhennja Polissja v povojennyj period (1944 – poch. 1960-h rr.) / I. Gilevych // Naukovi zoshyty istorychnogo fakul'tetu L'viv's'kogo universytetu. Zb. nauk. prac'. – 2008. – Vyp. 9. – S. 116–128.

14. Gilevych I. Mustafa Kozakevych – doslidnyk tradycijnoi' arhitektury ukrai'nciv Polissja ta Volyni / I. Gilevych // Narodoznavchi zoshyty. Naukovyj zhurnal. – L'viv, 2008. – Ch. 3–4. – S. 215–227.

15. Gilevych I. Ukrai'ns'ka etnografichna nauka u pershomu povojennomu desjatlitti ta pol'ovi doslidzhennja Polissja / I. Gilevych // Visnyk L'viv's'kogo universytetu im. Ivana Franka. Serija istorychna. – 2008. – Vyp. 43. – S. 34–53.

16. Glystjuk S. Pam'jati Ljubovi Suhoi' / S. Glystjuk // Zhovten'. – 1989. – № 3 (533). – S. 134.

17. Glushko M. Etnografichne rajonuvannja Ukrai'ny: stan, problemy, zavdannja (za materialamy naukovykh doslidzhen' drugoi' polovyny HH – pochatku HHI stolit') / M. Glushko // Visnyk L'viv's'kogo universytetu im. Ivana Franka. Serija istorychna. – 2009. – Vyp. 44. – S. 179–214.

18. Glushko M. Istoryko-etnografichna Volyn': lokalizacija, mezhi: Za materialamy naukovykh doslidzhen' drugoi' polovyny XX – pochatku XXI st. / M. Glushko // Ukrai'ns'ka istorychna nauka na shljahu tvorchoho postupu. V 3 t. / (3-j Mizhnar. nauk. kongres ukr. istorykiv, 17–19 travnja 2006 r.). – Luc'k, 2007. – T. 1.: Dopovidni ta povidomlennja. – S. 111–119.

19. Glushko M. Istoryko-etnografichne rajonuvannja Galychyny: suchasnyj stan / M. Glushko // Karpaty. Ljudyna. Etnos. Cyvilizacija. – 2009. – № 1. – S. 8–17.

20. Gorovyy V. Doslidnye'ki zdobutky etnografa i krajeznavca Prykarpattja (P. I. Arsenych) / V. Gorovyy // Narodna tvorchist' ta etnografija. – 2004. – № 1–2. – S. 64–65.

21. Goshko Ju. G. Istoryografija etnograficheskogo issledovanija Ukrainskih Karpat / Ju. G. Goshko // Ukrainskie Karpaty. Kul'tura / [Boltarovich Z. E., Golubec O. M., Goshko Ju. G. i dr.]. – Kiev: Nauk. dumka, 1989. – S. 17–20.

22. Goshko Ju. G. Nekotorye voprosy sovremennogo jetnograficheskogo issledovanija ukrainskogo naselenija Karpat / Ju. G. Goshko, R. F. Kirchiv // TD OI IJe. – M., 1974. – S. 14–16.

23. Danyljuk A. Slovo pro pobratyma: [do 70-ricchja vid dnja narodzhennja P. Arsenycha] / A. Danyljuk // Beregnja. – 2004. – № 1. – S. 90–92.

24. Danyljuk A. Shljahamy Ukrai'ny. Etnografichnyj narys / A. Danyljuk. – L'viv: Svit, 2003. – 256 s.

25. Dmytruk I. F. Gucul's'hyna v etnografichnykh doslidzhenjah kincja HII – pochatku HHI st.: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: spec. 07.00.05 "Etnologija" / I. F. Dmytruk. – Ivano-Frankivs'k, 2009. – 24 s.

26. Dmytruk I. Zvychai' ta viruvannja guculiv v ukrai'ns'kij etnografichnij nauci drugoi' polovyny HII–HH st. / I. Dmytruk // Galychyna. Vseukrai'ns'kyj naukovyj i kul'turno-prosvitnij krajeznavchij chasopys. – Ivano-Frankivs'k, 2006/2007. – № 12–13. – S. 430–437.

27. Drogobyc'ka O. Na storozhi tradycijnoi' kul'tury Prykarpattja (do 70-ricchja vid dnja narodzhennja Myhajla Pan'kiva) / O. Drogobyc'ka // Narodna tvorchist' ta etnografija. – 2010. – № 4. – S. 110–115.

28. Zholtovs'kyj P. M. Narysy z istorii' ukrai'ns'kogo dekoratyvno-pryklyadnogo mystectva / P. M. Zholtovs'kyj. – K., 1969. – 190 s.

29. Zholtovs'kyj Pavlo. Vybrani praci: u 3 t. / Pavlo Zholtovs'kyj; golova red. kol. O. O. Savchuk. Harkiv: Vydavec' Savchuk O., 2013. – Harkiv, 2013. – T. 1: Umbravitae: Spogady. Lystuvannja. Dodatky. – 608 s.

30. Zholtovs'kyj P. M. Ornamentacija narodnyh metalovyh vyrobiv Gucul's'hyny / P. M. Zholtovs'kyj // Narodna tvorchist' ta etnografija. – 1966. – Knyga druga. Kviten'–cherven'. – S. 75–92.

31. Zholtovs'kyj P. M. Ukrai'ns'kyj zhyvopys HVII–HVIII stolit' / P. M. Zholtovs'kyj. – K.: Naukova dumka, 1978. – 327 s.

32. Zholtovs'kyj P. Hudozhnje zhyttja na Ukraïni v XVI–XVIII st.: monografija / [Red.: Zapasko Ja. P.; AN URSSR, Muzej etnografii' ta hud. promyslu] / P. Zholtovs'kyj, Ja. Zapasko. – K.: Naukova dumka, 1983. – 178 s.
33. Zakrevs'ka I. Istoryk Stepan Makarchuk / I. Zakrevs'ka, O. Pashhuk // Goshhans'ke Pogorynnja: davnyina i suchasnist'. – Rivne, 2002. – S. 114–116.
34. Zaharchuk–Chugaj R. Stepan Pavljuk i pytannja doslidzhennja narodnogo dekoratyvnoho mystectva / R. Zaharchuk–Chugaj // Ukraïns'ka kul'tura: z novyh doslidzhen'. Zbirnyk nauk. statej na poshanu Stepana Petrovycha Pavljuka z nagody jogo 60–littja. – L., 2007. – S. 30–34.
35. Kyrchiv R. F. Etnografichne doslidzhennja Bojkivshhyny / R. F. Kyrchiv. – Kyi'v: Nauk. dumka, 1978. – 173 s.
36. Kyrchiv R. Stanovlennja i rozvytok ukrai'ns'koi' etnografii' / R. Kyrchiv, O. Franko // Etnografija Ukraïny: Navch. posibn. / [za red. prof. S. A. Makarchuka]. – Vyd. 2–ge, pererob. i dopov. – L'viv: Svit, 2004. – S. 3–31.
37. Koval'chuk Je. Muzejni ekspedycii' Pavla Zholtovs'kogo po Volyni / Je. Koval'chuk // "Mynule majbutn'omu". Rol' pol's'kogo i ukrai'ns'kogo muzejnyctva v zberezheni i dokumentuvanni kul'turnoi' spadshhyny pogranychchja. Materialy konferencii' / [Nauk. red. P. Kondratjuk]. – Zamosc 2006/2007. – T. IV. – S. 253–260.
38. Koval'chuk Je. Pavlo Zholtovs'kyj i ekspedycii' Volyn's'kogo krajeznavchogo muzeju / Je. Koval'chuk // Narodoznavchi zoshyty. – L., 1995. – Zoshyt 5 (veresen'–zhovten'). – S. 273–274.
39. Kozholjanko G. Etnografija Bukovyny. Problemy, metody, metodologija / G. Kozholjanko // Pytannja starodavn'oi' ta seredn'ovichnoi' istorii', arheologii' j etnologii': Zb. nauk. prac'. – Chernivci, 2000. – T. 2. – S. 100–111.
40. Kozholjanko G. K., Kozholjanko Ja. I. Zminy v material'nij kul'turi sil's'kogo naselennja Radjans'koi' Bukovyny (40–80–i rr. XX st.) / Chernivec. derzh. un–t. / G. K. Kozholjanko, Ja. I. Kozholjanko. – Chernivci, 1988. – 121 s.
41. Kozholjanko Ja. I. Narodnaja odezhdna naselennja Severnoj Bukovyny (vtoraja polovina XIX–40–e gg. XX vv.): avtoref. diss. ... kand. ist. nauk / AN BSSR. In–t iskusstvovedenija, jetnografii' i fol'klora / Ja. I. Kozholjanko. – Minsk, 1988. – 21 s.
42. Kozholjanko Ja. I. Problema skladyvannja jetnicheskoi' grupy ukraincev–guculov Karpatskoj zony Severnoj Bukovyny / Ja. I. Kozholjanko // Jetnicheskie i jetnograficheskie grupy v SSSR i ih rol' v sovremennyh jetnokul'turnyh processah. – Ufa, 1989. – S. 49–51.
43. Kozholjanko G. K. Typy planuvannja tradycijnogo seljans'kogo zhytla ukrai'nciv Pivnichnoi' Bukovyny / G. K. Kozholjanko // Narodna tvorčist' ta etnografija. – 1989. – № 3. – S. 20–25.
44. Lyl'o–Otkovyh Z. Spogady pro Pavla Zholtovs'kogo / Z. Lyl'o–Otkovyh // Bjuletyn' L'vivs'kogo filialu Nacional'nogo naukovno–doslidnogo restavracijnogo centru Ukraïny. – L'viv, 2008. – № 1 (10). – S. 230–231.
45. Lystuvannja Pavla Zholtovs'kogo / [Uporjad. Inna Tarasenko]. – Kyi'v, 2012. – 186 s.
46. Makarchuk S. Etnografichne doslidzhennja pobutu robitnykiv Ukraïny v 50–60–i rr. HH st. / S. Makarchuk // Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija istorychna. – 2012. – Vyp. 47. – S. 17–29.
47. Makarchuk S. A. Etnografichni rajony Ukraïny: do istoriografii' doslidzhennja / S. A. Makarchuk // Ukraïna: kul'turna spadshhy-na, nacional'na svidomist', derzhavnist'. – 21/2012. – S. 525–534.
48. Makarchuk S. A. Jetnosocial'noe razvitie i nacional'nye otnoshenija na zapadnoukrainskih zemljah v period imperializma / S. A. Makarchuk. – L'viv, 1983. – 256 s.
49. Makarchuk S. A. Novi rysy v pobuti robitnykiv Prykarpattja / S. A. Makarchuk // Materialy z etnografii' ta mystectvoznavstva. – Kyi'v, 1962. – Vyp. VII–VIII. – S. 3–20.
50. Makarchuk S. A. Rabochaja sem'ja na ukrainskom Prykarpatt'e / S. A. Makarchuk // Jetnograficheskoe izuchenie byta rabochih. – M., 1968. – S. 79–95.
51. Makarchuk S. A. Social'no–ekonomichne stanovyshhe robitnychogo klasu Prykarpattja v 20–h–30–h rokah HH st. / S. A. Makarchuk // Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija istorychna. – L'viv, 1974. – Vyp. 10. – S. 79–91.
52. Makarchuk S. A. Formirovanie kul'turno–bytovyh tradicij zapadnoukrainskogo rabocheho klasa pri kapitalizme / S. A. Makarchuk, Ju. G. Goshko // Materialy sessii AN SSSR, novejshie issledovanija 1964 g. Tezisy dokladov. – Baku, 1965. – S. 221–223.
53. Makarchuk S. A. Shljub i vesillja robitnykiv Prykarpattja / S. A. Makarchuk // NTE. – 1962. – № 3. – S. 96–102.
54. Mirosnuchenko L. A. G. Danyljuk – doslidnyk narodnogo budivnyctva Volyni / L. Mirosnuchenko // Mynule i suchasne Volyni j Polissja: narodna kul'tura – shljah do sebe: Materialy Volyn. obl. nauk.–etnograf. konf. – Luc'k, 2003. – Vyp. 11. – S. 50–52.
55. Mozdyr M. Do portretu Pavla Zholtovs'kogo / M. Mozdyr // Bjuletyn' L'vivs'kogo filialu Nacional'nogo naukovno–doslidnogo restavracijnogo centru Ukraïny. – L'viv, 2008. – № 1 (10). – S. 232–235.
56. Mozdyr M. I. U poshukah materialiv tradycijnoi' kul'tury / M. I. Mozdyr, S. P. Pavljuk, G. J. Goryn' // Narodna tvorčist' ta etnografija. – 1987. – № 2. – S. 67–70.
57. Nykorak O. Vysoke poklykannja vchenoi' Ganny Goryn' / O. Nykorak // Narodoznavchi zoshyty. – 2008. – № 3–4. – S. 409–421.
58. Nykorak O. Svitlij pam'jati vchenogo–etnologa suchasnosti Ganny Goryn' / O. Nykorak // Narodna tvorčist' ta etnografija. – 2007. – № 3. – S. 112–115.
59. Ovsijchuk V. Pavlo Zholtovs'kyj jak doslidnyk ukrai'ns'kogo ikonopysu XVII–XVIII st. / V. Ovsijchuk // Narodoznavchi zoshyty. – 1995. – № 5. – S. 268–270.
60. Olijarnyk V. Zasluzheni profesory–istoryky L'vivs'kogo nacional'nogo universytetu im. Ivana Franka: Kostjantyn Kondratjuk, Mykola Krykun, Stepan Makarchuk / V. Olijarnyk // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istoriya / [Za zag. red. prof. I. S. Zuljaka]. – Ternopil': Vyd–vo TNPU im. V. Gnatjuka, 2009. – Vyp. 3. – S. 178–188.
61. Otkovyh M. Nezabutnij / M. Otkovyh // Bjuletyn' L'vivs'kogo filialu Nacional'nogo naukovno–doslidnogo restavracijnogo centru Ukraïny. – L'viv, 2008. – № 1 (10). – S. 231–232.
62. Pavlo Mykolajovyh Zholtovs'kyj: Bibliografichnyj pokazhyk / [Uklad. V. M. Jablons'ka; In–t mystectvoznavstva, fol'kloru ta etnografii' im. M. T. Ryl's'kogo, L'vivs'ke viddilennja]. – L'viv, 1984. – 27 s.
63. Pavljuk S. Vymoglyvyj naukovyj perehlyad etnologichnoi' teoretichnoi' spadshhyny radjans'koi' epohy / S. Pavljuk // Ukraïns'ka kul'tura: z novyh doslidzhen'. Zbirnyk nauk. statej na poshanu Stepana Petrovycha Pavljuka z nagody jogo 60–littja. – L'viv, 2007. – S. 44–60.
64. Pavljuk S. Etnografichna nauka v Ukraïni: stan i perspektivy / S. Pavljuk // Materialy do ukrai'ns'koi' etnologii': Mater. konfer., nauk. ta pol'ov. etnolog. doslidzhen' / [G. Skrypnyk vidp. red.]. – K.: IMFE NAN Ukraïny, 1995. – Vyp. 1 (4). – S. 15–20.
65. Pavljuk S. P. Etnografichni aspekty tradycijnoi' tehnologii' obrobittu g'runtu na Ukraïni / S. P. Pavljuk // Narodna tvorčist' ta etnografija. – 1989. – № 6. – S. 26.
66. Pavljuk S. P. Narodna agrotehnika ukrai'nciv Karpat drugoi' polovyny HH – pochatku HH st. / S. P. Pavljuk. – K.: Nauk. dumka, 1986. – 172 s.
67. Pan'kiv M. I. Dejaki formy susids'koi' ta rodynnoi' vzajemodopomogy [na Pokutti v HH st.] / M. I. Pan'kiv // Narodna tvorčist' ta etnografija. – 1987. – № 3. – S. 50–52.
68. Pan'kiv M. Z istorii' etnografichnyh doslidzhen' kraju / M. Pan'kiv // Galyc'ka zemlja: istorija ta suchasnist'. – Ivano–Frankivs'k, 1998. – S. 72–77.
69. Pan'kiv M. Zminy v strukturi sim'i' na Pokutti v roky okupacii' fashysts'koju Nimechchynoj 1941–1944 rr. / M. Pan'kiv // Metodichni rekomendacii' na dopomogu krajeznavcjam. – Ivano–Frankivs'k, 1985. – S. 9–11.
70. Pan'kiv M. I. Odná z form rodyny na Pokutti: etnogr. narys / M. I. Pan'kiv // Narodna tvorčist' ta etnografija. – 1985. – № 5. – S. 62–64.
71. Pan'kiv M. Pokuttja. Etnografichnyj narys / M. Pan'kiv // Zhovten'. – 1987. – № 2. – S. 102–105.
72. Popov B. V. Istorychni formy etnichnoi' samosvidomosti i social'no–pedagogichnyj potencial etnografii' / B. V. Popov // Narodna tvorčist' te etnografija. – 1987. – № 2. – S. 5–11.
73. Silez'kyj R. Bibliografija prac' Stepana Makarchuka / R. Silez'kyj // Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija istorychna. – 1999. – Vyp. 34. – S. 21–34.
74. Stepan Petrovyh Pavljuk (do 50–richchja vid dnja narodzhennja): Bibliografichnyj pokazhyk / [Uklad. V. M. Jablons'ka; Vstup. st. R. Kyrchiv; Nauk. red. R. M. Jackiv; Instytut narodoznavstva NAN Ukraïny]. – L'viv, 1998. – 22 s.
75. Tyvodar M. P. Narodnye tradycyy v polonynskom pastushestve ukraincev Rahovshhyny / M. P. Tyvodar // Karpatskyj sbornyk. – M., 1972. – Vyp. 1. – S. 20–27.
76. Tyvodar M. P. Osoblyvosti pastivnyctva u naselennja zahidnyh rajoniv Zakarpattja u XVIII – pershij polovyni XX st. / M. P. Tyvodar // Kul'tura y byt naselennja ukraïns'kyh Karpat. – Uzhgorod,

1972. – С. 14–15.

77. Tyvodar M. P. Problemy etnografii' Zakarpattja v pracjah radjans'kyh doslidnykiv / M. P. Tyvodar // Zakarpattja: mynule i suchasne. Zbirnyk / [Vidp. red. M. V. Trojan, rec. V. I. Hudanych]. – Uzhgorod : UzhDU, 1986 – S. 210–217.

78. Fedaka P. Do istoriografii' etnografichnogo vyvchennja narodnogo budivnytva Zakarpattja / P. Fedaka // Materialy do ukraïns'koi' etnologii'. Zbirnyk naukovykh prac'. – K., 2008. – Vyp. 7 (10). – S. 124–133.

79. Shestakov Ju. Etnografichni doslidzhennja Bukovyny 60–h – pochatku 90–h r. HH st. / Ju. Shestakov, U. Pyrog // Pytannja starodavn'oi' ta seredn'ovichnoi' istorii', arheologii' j etnologii': Zbirnyk naukovykh prac' / Chernivec'kyj nacional'nyj universytet im. Ju. Fed'kovycha, kafedra etnologii', antychnoi' ta seredn'ovichnoi' istorii' ChNU. – Chernivci : Prut, 2003. – T. 1 (15). – S. 213–221.

80. Shestakov Ju. G. K. Kozholjanko – doslidnyk etnografii' Bukovyny / Ju. Shestakov, U. Pyrog // Bukovyns'kyj istoryko–etnogr. visnyk. – 2003. – Vyp. 5. – S. 166–170.

81. Jakymovych B. Syn karpats'kogo kraju / B. Jakymovych // Dzvin. – 1994. – № 5. – S. 158–159.

Гуменюк Т. И., кандидат исторических наук, доцент кафедры теории и истории государства и права, Ивано–Франковский университет права им. Короля Данила Галицкого (Украина, Ивано–Франковск), gumenjuk-tetjana@rambler.ru

Этнографические исследования ученых западных областей УССР (вторая половина 1940–х – конец 1980–х гг. XX века): современные историографические оценки

Проанализированы современные украинские исследования исторических аспектов развития, положения этнографической науки во второй половине XX века. Определено состояние историографической разработки темы, основные направления исследований этнической истории, культуры, быта, народного искусства украинского народа. Автор осветила теоретические принципы современных трудов из истории украинской этнографии и указала на перспективные направления последующего изучения этнографических исследований ученых западных областей УССР, научных достижений украинских этнографов отмеченного периода.

Ключевые слова: советский период, украинская этнографическая наука, этнографические исследования, историография, традиционно бытовая культура.

Humeniuk T. I., Ph.D. in History, Associate Professor of the Department of Theory and History of State and Law of "King Danylo Halytskyi University of Law of Ivano–Frankivsk" (Ukraine, Ivano–Frankivsk), gumenjuk-tetjana@rambler.ru

Ethnographic research of scientists from western regions of the USSR (late 1940s – late 1980s of the twentieth century): modern historiographical assessment

The current status, completeness and reliability of the study of Ukrainian ethnographic science in the second half of the twentieth century are clarified, insufficiently researched issues are revealed, the systematic basis of specific historical works are covered. The state of historiographical development of the topic, the main research areas of ethnic history, culture, life and folk art of the Ukrainian people are defined, the theoretical foundations of modern works on Ukrainian history and ethnography are covered, the promising areas for further study of ethnographic research scientists from western regions of the USSR, and the scientific advances of Ukrainian ethnographers of the mentioned period are specified. The object of modern Ukrainian ethnology requires significant simplification, and correction of false concepts, versions, notions, traditionally submitted phenomena and events. The development, causes of gaps and achievements of Ukrainian ethnographic science in the second half of the twentieth century are studied by modern scholars such as Kyrchiv R., Franko O., Pavliuk S., Hlushko M., Hilevych I., Pankiv M., Makarchuk S., Arsenych P. Historiographical analysis showed that since 1991 the coverage of Ukrainian ethnographic science of the second half of the twentieth century had entered a new stage. National scientists made a significant contribution to the study of the situation of Ukrainian ethnography of western regions of the USSR. Generally a holistic vision of the functioning of ethnographic science in the contemporary socio-political situation is created. However, a number of issues remain scantily explored, namely, critical reflection and the provision of specialized topics in historical periods, structured analysis of the scientific heritage of Ukrainian ethnographers of the second half of 1940s – the end of the 1980s of the twentieth century.

Keywords: Soviet period, Ukrainian ethnographic science, ethnographic studies, historiography, traditional everyday culture.

* * *

УДК 94(477.7):281.93"18"

Дианова Н. М.

доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), dzess2009@rambler.ru

Ставлення Російської православної церкви до проблеми поширення штундизму на півдні України у другій половині XIX ст.

Мета поданої публікації полягає у дослідженні позиції Російської православної церкви відносно поширення штундизму в південноукраїнських єпархіях. У процесі роботи застосовано загальнонаукові та спеціальні методики. Під час пошукової роботи в архівних і бібліотечних установах та аналізу виявлених джерел використано методи евристичний та аналізу й синтезу. За допомогою описативного, ретроспективного, логічного та історико–системного методів вдалося дослідити основні напрями та методи місіонерської роботи духовенства.

З'ясовано, що православна церква вважала штундизм найбільшою загрозою для своїх панівних позицій. Досліджено основні напрями боротьби зі штундизмом: підвищення морально–освітнього рівня духовенства, посилення проповідницької і місіонерської роботи, заснування православних братств. Розглянуто основні методи місіонерської роботи, до яких належали: переконання, пропаганда, проведення морально–релігійних читань та бесід.

Зазначено, що місіонерська діяльність не принесла очікуваних наслідків й чисельність штундистів суттєво не зменшилась. Причини полягали у розчаруванні частини селян у православ'ї та зміні духовних пріоритетів.

Ключові слова: православна церква, штундизм, духовенство, освіта, місіонерство.

Геополітичні процеси у Північному Причорномор'ї, які розпочалися наприкінці XVIII ст., зумовили новий етап в його політичному, економічному та культурному розвитку. Заселення регіону, в якому брали участь іноземні колоністи, мало низку особливостей, які проявилися у виникненні різних етнічних общин і релігійних конфесій. Значного поширення набув протестантизм, носіями якого стали європейські, здебільшого німецькі переселенці: меноніти, лютерани, реформати, баптисти, штундисти та інші. Особливою популярністю серед півної частини українського населення користувався штундизм, який приваблював своєю простотою й демократичністю і давав надію на позитивні зміни в земному житті. Штундизм швидко розповсюджувався на півдні України за рахунок залучення православних та представників інших сект і становив серйозну загрозу для панівних позицій Російської православної церкви. Це спричинило активізацію місіонерської роботи православного духовенства, яка мала прогностичні впливи різноманітних віровчень, в тому числі й штундизму, і зберегти домінуючі позиції офіційної церкви.

Зазначена тема не знайшла належного висвітлення в історіографії. У дореволюційний період місіонерська робота православного духовенства здебільшого розглядалася істориками церкви в контексті дослідження його життєдіяльності. Зокрема, у 1891 р., у зв'язку із смертю архієпископа Никанора (Бровковича), був виданий збірник спогадів його сучасників, які засвідчили його вагомий внесок у розвиток Херсонської єпархії. Серед авторів були відомі церковні та громадські діячі: єпископ Єлисаветградський Мемнон (Вишневецький), ректор Одеської духовної семінарії протоієрей Мартирій Чечена, професор богослов'я Новоросійського університету протоієрей Василь Войтковський, професор І. У. Палімпсестов та ін. [11]. Діяльність архієпископа Никанора (Бровковича) на чолі Одеської кафедри побі-